

ALFONS KEMMER, *Das Neue Testament. Einführung für Laien*. Neuausgabe, Freiburg im Breisgau, wydanie piąte, 1990, ss. 1-270 (Herder Taschenbuch 1728).

Recenzowana książka ukazała się po raz pierwszy w r. 1976. Wyrosła ona niejako z gleby wiekowego opactwa benedyktyńskiego w Einsiedeln (Szwajcaria). Jej autor, Alfons Kemmer OSB wykładał w tamtejszej uczelni teologicznej Nowy Testament: wprowadzenie i egzegezę. To widać w książce, w której przeważają wiadomości z zakresu introdukcji.

We wprowadzeniu (ss. 9-28) przedstawił Autor tematy z zakresu introdukcji ogólnej: egzegeza a wiara; kanon i natchnienie Pisma Świętego; bezbłędność Biblii; język i kształt Nowego Testamentu.

W części I: Pisma Nowego Testamentu i ich autorzy (ss. 29-196) znalazły się tematy z zakresu introdukcji szczegółowej z włączoną w nie egzegezą pewnych tekstów, które łatwo odnaleźć przy pomocy rejestru miejsc biblijnych (ss. 266-267). Typ egzegezy teologicznej oraz model teologii biblijnej, która skupia się na tematach, prezentuje część II: Tematy teologii Nowego Testamentu (ss. 197-256). Spośród wielu możliwych tematów wybrał Autor siedem: Ewangelie dzieciństwa; narodzenie Jezusa z Dziewicy; słowa Jezusa; cuda Jezusa; Jego śmierć na krzyżu; Jego zmartwychwstanie i Matka Jezusa.

W dodatku znalazły się: tabela chronologiczna (od Heroda I Wielkiego do cesarza Domicjana w pionie zawierającym daty spoza Biblii; od narodzenia Jezusa w roku 7/6 przed Chrystusem do zredagowania drugiego Listu św. Piotra około roku 120 po Chr. w pionie z datami biblijnymi; dwie mapy: Palestyny w czasach Nowego Testamentu i podróży Apostoła Pawła; wykaz literatury; indeksy: komentowanych tekstów Nowego Testamentu, autorów i rzeczowy. Mapy w technice czarno-białej już dzisiaj nie satysfakcjonują, zwłaszcza druga z wszystkimi czterema podróżami św. Pawła Apostoła jest zamazana i z trudem odczytywalna. W wykazie literatury, z której Autor korzystał i którą poleca w dalszym studium poruszonych w książce problemów, znalazły się tylko nazwiska autorów z obszaru języka niemieckiego.

Ogromną zaletą tej książki jest jej zrozumiały, prosty i klarowny język. Autor pisze zdania krótkie, w których zawsze wiadomo o czym jest mowa. Dlatego też znalazł wielki krąg czytelników. Stąd też znalazła się tego książki w ogólnie przystępnej serii książek o formacie kieszonkowym (Herder Taschenbuch).

Katowice

KS. STANISŁAW PISAREK

HEINZ SCHURMANN, *Studien zur neutestamentlichen Ethik*. Hg. von Th. Söding (Stuttgarter Biblische Aufsatzbände 7), Verlag Katholisches Bibelwerk, Stuttgart 1990, ss. 382.

Ks. prof. Heinz Schürmann (ur. 1913) należy do nestorów niemieckiej i światowej bibliistyki. Od 1953 r. aż do swojej emerytury w 1978 r. był profesorem egzegezy NT w Teologicznym Studium w Erfurcie. Przez cały ten okres aż do upadku NRD pozostawał tam z wyboru jako żywy symbol katolickiej teologii w tej części Niemiec. Jest wypróbowanym przyjacielem polskich biblistów. Prawie dwadzieścia lat (1969—1986) był członkiem Międzynarodowej Komisji Teologicznej w Rzymie. Z tego właśnie okresu głównie pochodzą zebrane studia dotyczące zagadnień nowotestamentalnej etyki.

Zbiór studium Sch. został przez redaktora Th. Södinga podzielony na cztery części. Część pierwsza obejmuje artykuły dotyczące *proprium* chrześcijańskiej etyki w oparciu o teksty NT. Zwracają zwłaszcza uwagę studia na temat „prawa Chrystusa” (Ga 6,2) u św. Pawła. W części drugiej zostały pomieszczone artykuły o mocy obowiązującej nowotestamentalnych wskazań moralnych (szczególnie dotyczące małżeństwa). Część trzecia jest zatytułowana „Wolność i prawo”. Na szczególną uwagę zasługuje 6 tez dotyczących nowotestamentalnego uzasadnienia porządku i prawa w Kościele — tezy opracowane dla komisji wspólnej katolicko-protestanckiej w Cartigny k. Genewy. W części czwartej jest mowa o odpowiedzialności chrześcijan za świat w świetle NT.

Zbiór został zredagowany bardzo starannie. W tekście zaznaczono oryginalną paginację z pierwodruków oraz dołączono nowszą bibliografię. Pośród rozlicznych pozycji dotyczących etyki nowotestamentalnej recenzowany zbiór zajmuje bardzo ważne miejsce.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

GÜNTER LANGE, *Kunst zur Bibel*. 32 Bildinterpretationen. Unter Mitarbeit von R. Hoppe-Sailer und H.-D. Schütz, Kösel-Verlag, München 1988, ss. 271, 32 ilustr. kol. i liczne ryciny.

Günter Lange (ur. 1932), profesor pedagogiki religijnej i katechetyki w wydziale teologicznym Ruhr-Universität w Bochum, redaktor naczelny czasopisma „Katechetischen Blätter”, przy pomocy dwóch współpracowników wydał komentarz interpretacyjny (co w terminologii niemieckiej nosi nazwę *Bildinterpretation*) do 32 kolorowych ilustracji z Biblii zatwierdzonej w 1979 r. przez niemiecką Konferencję Episkopatu do użytku szkolnego. Są to reprodukcje wybranych obrazów od sztuki katakumbowej po współczesną. Porządek reprodukcji został wyznaczony kluczem tematycznym historii zbawienia od dzieła stworzenia po Apokalipsę. Komentarze są rodzajem esejów: poruszają aspekt historyczny dzieła, jego powstanie, strukturę wizualną i ideową. Z ikonografią łączy się interpretacja tekstu biblijnego: jest to rodzaj historii oddziaływania (*Wirkungsgeschichte*) — sztuka staje się niejako zwierciadłem, w którym możemy zobaczyć tekst, a także przejrzeć się w nim sami. Następują dalej uwagi natury katechetycznej: wykład prawdy wiary w oparciu o stronę ikonograficzną reprodukcji, a w końcu medytacja nad samą prawdą. Komentarz-esej kończy krótka bibliografia przedmiotu. Całość jest pomyślana nowatorsko, kolorowe reprodukcje są wyśmienite. Książka ma wysoki walor dydaktyczny: uczy patrzeć na dzieło sztuki i umiejętności jego recepcji, a z drugiej strony przekazuje „naocznie” prawdy wiary. Współczesny gatunek „Biblia pauperum” — jakby bardzo się chciało, żeby był w języku polskim.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

KS. JÓZEF KULISZ SJ, *Jezus w świetle historii*, Warszawa 1989, Akademia Teologii Katolickiej, s. 68.

Historię poszukiwań Jezusa historycznego prześledził i zaprezentował nam ks. J. Kulisz SJ w publikacji *Jezus w świetle historii*. Pierwsza część sygnalizowanej publikacji omawia zagadnienie indywidualnych interpretacji Ewangelii, które doprowadziły do wytworzenia się postawy racjonalnej w podejściu do Biblii, a w konsekwencji do zakwestionowania jej historyczności i historyczności Jezusa.

W części drugiej otrzymaliśmy od ks. J. Kulisza obraz Jezusa w aspekcie „wydarzenia społecznego”. W ukazaniu historyczności Jezusa autor odwołał się do starej metody badania historii, opracowanej przez H. Lacordaire’a, według którego historia to „dzieje ludzkiej aktywności, tworzące swoistą całość przyczynową powiązanych elementów” (s. 31), które odczytuje się ze spisanych dokumentów. Zapis, aby miał walor historyczny (1) musi być dokumentem publicznym potwierdzonym przez współczesność, w której powstał, (2) spisane wydarzenia muszą być publiczne i (3) spisane wydarzenia muszą być elementem historii powszechnej. W tym ujęciu do historii przynależą i tworzy ją.

Zaprezentowane tu opracowanie ks. J. Kulisza *Jezus w świetle historii* stanowi cenny wkład we właściwe ustawienie ważnego problemu teologicznego: Jezus historii — Chrystus wiary. Jego niewątpliwą zaletą jest ukazanie Jezusa jako wydarzenia o szerokim podłożu społecznym, co jest ważnym dopowiedzeniem do argumentu za Jego historycznością. W takim ujęciu zagadnienia nowego znaczenia nabierają m.in. pozachrześcijańskie